

Opvallend veel kwartelkoningen in Gorkum

Door J. van der Straaten

Dat de kwartelkoning als broedvogel in Nederland zeer sterk achteruitgegaan is, mag als bekend worden verondersteld. In 1960 heeft Staatsbosbeheer een uitgebreid rapport uitgebracht over deze zaak. We lezen daarin, dat het aantal broedparen van 1946 t/m 1959 varieerde van 18 in 1954 tot 62 in 1947. Het gemiddelde aantal paren over deze jaren was 42. Een voorkomen dus in een zeer klein aantal, waarbij dit aantal nogal fluctueert, maar zich toch relatief niet ver van het gemiddelde verwijdt.

De gebieden waar de kwartelkoning in 1959 nog regelmatig voorkwam, waren; het lage gedeelte van Friesland, de omgeving van Kampen en van Meppel, de IJselmeerkust, de Gelderse Vallei en de Sliedrechtse Biesbosch. Staatsbosbeheer heeft naar aanleiding van deze zeer verontrustende gegevens in de Sliedrechtse Biesbosch een polder gekocht ter bescherming van het broedbiotoop van de kwartelkoning. In 1966 telde men hier 40 roepende mannetjes en in 1967 hoorde men er 52. Hieruit blijkt, dat het aantal paren de laatste jaren over het algemeen wat hoger ligt, dan in de periode 1946—1959. Hoewel het voorkomen van de kwartelkoning aan schommelingen onderhevig is, kan men gezien de gegevens van 1946 t/m 1959 niet van invasieachtig voorkomen spreken. Wel zijn er het ene jaar veel meer broedgevallen dan het andere jaar. Van invasie-vogel kan men m.i. pas spreken als het aantal gedurende het ene jaar zeer hoog is en gedurende een ander jaar zeer laag, b.v. kwartel.

Bij een inventarisatie van de Avelingen bij Gorinchem, werden door mij 3 roepende mannetjes geconstateerd. Deze waarneming is in overeenstemming met gegevens uit vroegere jaren van de heer G. J. Slob uit Schelluinen.

Om zekerheid te krijgen over het voorkomen van de kwartelkoning in de omgeving van Gorinchem werd een soort bliksembezoek gebracht aan de zuidelijke Waaluitwaarden tussen Woudrichem en Zaltbommel, de Maas-uitwaarden tussen Woudrichem en Aalst en een deel van de Alblasserwaard.

Daarbij werden kwartelkoningen gehoord tussen Meerkerk en Lexmond (3), op de Groesplaat tussen Sleeuwijk en Woudrichem (2) en op het Munnikenland tussen Loevestein en Brakel (14). Bij deze inventarisatie was de heer G. de Kroon uit Gorinchem mij behulpzaam. Voorts deelde de heer N. Aanen mij mede, dat hij dit jaar kwartelkoningen gehoord had van half mei tot half juni te Groot-Ammers (1), gedurende de eerste helft van juni te Goudriaan (2) en op 11 mei te Hoornaar (3). Hij vertelde mij ook nog, dat de kwartelkoning regelmatig op verschillende plaatsen in de Alblasserwaard gehoord werd, zo lang als hij zich kon herinneren. Het voorkomen van de kwartelkoning in de Alblasserwaard is dus dit jaar beslist geen uitzondering, maar een normaal verschijnsel, dat echter in het verleden geen aandacht gekregen heeft en in de literatuur niet vermeld is.

Omdat ik wist, dat het alleen bij een zeer zorgvuldige inventarisatie mogelijk is het juiste aantal mannetjes vast te stellen ben ik in de nacht van 19 juni met de heer G. J. Slob naar het Munnikenland tussen Brakel en Woudrichem gegaan.

Het resultaat was verbluffend. Er werden 106 roepende vogels geteld! Een onwaarschijnlijk hoog aantal. Hierover wil ik alleen opmerken, dat dit aantal een minimum is. Door storende factoren (o.a. fabrieksgeruis) zijn grotere aantallen waarschijnlijk. Dit Munnikenland, tussen Loevestein en Brakel, is ongeveer 4 km lang en $\frac{1}{2}$ — $1\frac{1}{2}$ km breed. Het biotoop moet hier als ideaal beschouwd worden: hooiland, grotendeels buitendijks, afgewisseld met weiland en bouwland, en hier en daar ruige bosjes. Op 20 juni was hier nog slechts een zeer klein gedeelte van het hooiland gemaaid.

Dat in dit gebied, evenals de Alblasserwaard, vóór 1959 de kwartelkoning niet als regelmatige broedvogel voorkwam, is m.i. onhoudbaar. Wat de Alblasserwaard betreft, wil ik nog opmerken, dat de kwartelkoningen, die de heer N. Aanen in 1967 hoorde, overdag waargenomen werden, zodat hier het aantal wel hoger dan de genoemde 9 stuks zal zijn.

Wat het Munnikenland betreft, is maar één oplossing aannemelijk. Gezien de werkelijk optimale omstandigheden moet de kwartelkoning er vroeger reeds in flink aantal gebroed hebben, maar het terrein is in het verleden over het hoofd gezien. Er zijn in het geheel geen waarnemingen van kwartelkoningen bekend van dit gebied. De zeer slechte toegankelijkheid en de moeilijke bereikbaarheid spelen hierbij een rol.

Het jaar 1967 zal waarschijnlijk wel een goed kwartelkoningjaar zijn. Zo blijkt uit berichten van diverse mensen, dat in 1967 relatief veel kwartelkoningen gehoord werden, ook op plaatsen waar ze nooit voorkwamen. Dit neemt niet weg, dat het Munnikenland een volkomen uitzonderingspositie inneemt.

Men kan dan ook gevoegelijk stellen, dat we hier te maken hebben met een uniek terrein in Nederland, waarmede zelfs de Sliedrechtse Biesbosch zich, op dit gebied, niet kan meten. Wanneer men tevens weet, dat dit gebied 's winters zeer belangrijk is als pleisterplaats voor ganzen, dan is een bestemming ervan als reservaat zeer wenselijk.

Tot slot nog een recapitulatie van de waarnemingen in 1967, rondom Gorinchem:

Sliedrechtse Biesbosch	52	paar
Groesplaat, Sleeuwijk-Woudrichem	2	„
Avelingen, Gorinchem-Hardinxveld	3	„
Meerkerk	3	„
Groot-Ammers	1	„
Goudriaan	2	„
Hoornaar	3	„
Munnikenland, Brakel	106	„
Totaal	172	paar

Hierbij dient men dan nog de gegevens over de rest van Nederland te tellen. Ik zou het zeer op prijs stellen deze gegevens te mogen ontvangen, zodat een overzicht over 1967 gemaakt kan worden.

- *J. v. d. Straaten, Ark „De Watze”, Kanaal van Steenenhoek, Gorinchem*